

Suomen yliopistokirjastojen verkosto
Kokous 6/2022

Muistio

Aika: 8.12.2022 klo 09.00–12.00

Paikka: videoneuvottelu, Zoom

Osallistujat:

Minna Abrahamsson-Sipponen, Oulun yliopiston kirjasto
Marianne Dube, Svenska handelshögskolans bibliotek
Tiina Järvinen, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto
Tommi Harju, Taideyliopiston kirjasto
Anne Lehto, Tritonia
Riitta Lähdemäki, Tampereen yliopiston kirjasto
Ari Muhonen, Itä-Suomen yliopiston kirjasto (puheenjohtaja)
Yrsa Neuman, Åbo Akademis bibliotek
Minna Niemi-Grundström, Helsingin yliopiston kirjasto
Ulla Nygrén, Turun yliopiston kirjasto
Pekka Olsbo, Jyväskylän yliopiston Avoimen tiedon keskus
Susanna Parikka, Lapin korkeakoulukirjasto
Matti Raatikainen, Aalto-yliopiston oppimispalvelut
Miia Willman, LUT-tiedekirjasto
Anu Keinänen (sihteeri/esittelijä)
Niko Niskanen (sihteeri)

Vierailijat:

Hanna Lahdenperä, asiantuntija, TSV

1. Kokouksen avaus ja järjestäytyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 9.01.

Pöytäkirjantarkastajiksi ja äänenlaskijoiksi valittiin Matti Raatikainen ja Miia Willman.

Esityslista hyväksyttiin.

Yhteistyösihteeri Anu Keinänen jää vanhempainvapaalle (12.12.2022-11.8.2023). Tänä aikana sijaisena toimiva Niko Niskanen esittäytyi kokouksen osallistujille, ja osallistujat puolestaan esittäytyivät Nikolle.

Miia Willman ja Yrsa Neuman liittyivät kokoukseen klo 9.06

Susanna Parikka ilmoitti myöhästytävänsä, liittyi kokoukseen klo 9.11

2. Ajankohtaiset kuulumiset (klo 9.05)

Tommi Harju kertoi taideyliopiston kirjaston ajankohtaisista kuulumisista. Esitys lisätään eDuuniin kokouksen kansioon.

3. Toimintakertomuksen luonnos vuodelta 2022 (liite 1) (klo 9.22)

Anu Keinänen esitteli toimintakertomuksen luonnoksen. Toimintakertomus päivittyy vielä muun muassa uuden yhteistyösihteerin tiedoilla ja viimeisimmän kokouksen asioilla. Lisäykseksi haluttaisiin AMKITin tapaamiset keväältä sekä kommentteja FUNin näkyvyydestä. Toiminnan tuloksia on myös pyydetty nostamaan esille, muun muassa Digivisio 2030:n eteen tehty työ sekä tekijänoikeuslain kommentointi mainittiin.

Toimintakertomusta täydennetään tammikuussa uudelleen katsottavaksi ja helmikuussa hyväksyttäväksi.

Matti Raatikainen poistui hetkeksi klo 9.28

4. Puheenjohtajan vuosipalkkio (klo 9.28)

Puheenjohtaja Ari Muhonen poistui väliaikaisesti kokouksesta klo 9.28, varapuheenjohtaja Tommi Harju johti kokousta sillä välin.

Puheenjohtajalle ei makseta palkkiota pyyntönsä mukaisesti. Hänelle varataan kuitenkin mahdollisuus osallistua vuoden 2023 aikana johonkin konferenssiin siten, että yliopistokirjastojen verkosto osallistuu kustannuksiin.

Ari Muhonen palasi kiitosten jälkeen kokouksen puheenjohtajaksi.

5. Viestintäsuunnitelma (liitteet 2 ja 3) (klo 9.32)

Anu Keinänen esitteli viestintäsuunnitelman luonnoksen. Viestintäsuunnitelma ei ole kokenut suuria muutoksia edellisestä tarkastelukerrasta. Suunnitelmaa on täydennettävä seuraavan puheenjohtajakauden toimintasuunnitelman ohella.

FUNin verkkosivuja ja ajankohtaisia uutisia pitäisi päivittää, tähän voisi mahdollisesti varata rahaa ensi vuoden budjetista. Ydinviestejä ja viestinnän tavoitteita tulisi yhtenäistää toimintasuunnitelman mukaisiksi. Viestintämateriaalien päivittämisen aikataulusta käytiin keskustelua, ja aikataulun todettiin olevan kunnianhimoinen ja haastava, joskin verkkosivujen ja blogin uudistaminen koettiin tärkeiksi asioiksi. Viestintä- tai jokin muu ryhmä voisi ottaa nämä asiat tehtävikseen.

Viestintää pidettiin ensi vuoden suurena kehitysasiana, ja aikataulun oletetaan vielä elävän.

Matti Raatikainen palasi kokoukseen klo 9.32

6. Toimintasuunnitelma 2021–2022 ja 2023–2024 (klo 9.37)

Vuosien 2021–2022 toimintasuunnitelma (liite 4)

Puheenjohtaja Ari Muhonen kertasi vuosien 2021–2022 toimintasuunnitelman keskeiset tavoitteet.

Keskeisiä teemoja kahtena kuluneena vuotena ovat olleet sidosryhmiin vaikuttaminen, avoimen tieteen edistäminen sekä FUNin toiminnan jatkuva kehittäminen. Teemojen toteuttamisesta käytiin keskustelua, ja pääsääntöisesti työ on koettu onnistuneeksi.

Teemojen todettiin olevan keskeisiä ja ajankohtaisia. Toiminta on jatkuvaa, sidosryhmät ovat pysyviä ja niitä voi tulla lisää, avoin tiede kehittyi ja FUNin toimintaa itseään voi kehittää aina paremmaksi.

Tulevaisuuden kannalta mietityttää vastuullisuus ympäristöstä, ihmisistä ja taloudesta, minkä tulisi näkyä myös FUNin toiminnassa. Asiaa voitaisiin pohtia tarkemmin seuraavalla kaudella, ja yliopistojen sekä yliopistokirjastojen tulisi miettiä vastuullisuuden edistämistä.

Vuosien 2023–2024 toimintasuunnitelman pohdintaa, ideoita Tommi Harjulle (klo 9.43)

Varapuheenjohtaja ja seuraavan kauden puheenjohtaja Tommi Harju piti puheenvuoron tämän ajan tärkeistä asioista. Toimintaympäristöt muuttuvat rajusti, eikä vauhti tule hidastumaan. Näkyy varmasti toimintasuunnitelmassa, sillä proaktiivisuutta sekä reagointia halutaan.

Avoimen tieteen valmistellut linjaukset tulevat toteutettavaksi, ja yliopistokirjastoilla on suurelta osin vastuu asioiden edistämisestä organisaatioissaan. Sidosryhmätoiminta jatkuu, ja FUNin tulee olla läsnä eikä jäädä pois vaikuttajien piiristä. Kansalliskirjaston kanssa oleva suhde tulee varmasti muuttumaan.

Avoimen tieteen edistämisen ja yliopistokirjastojen budjetin kannalta lisenssien hintakehitys on täysin kestänyt. Pitäisikö kansainvälisyyttä vahvistaa? Tällä hetkellä yksittäiset yliopistot ovat onnistuneesti kansainvälistyneet, mutta FUNin vaikutusmahdollisuuksia verkostona on vielä pohdittava.

FUNin toivottiin lähtevän yhtenäisesti ajamaan avoimen tieteen julistusta. Transformatiiviset sopimukset eivät ole lopullinen ratkaisu, vaan suuremman linjan tukea tarvitaan. Yhteisiä näkemyksiä ja toimintastrategioita avoimen tieteen oikeanlaiseksi edistämiseksi toivottiin.

Lisäksi käytiin keskustelua yliopiston omien materiaalien saattamisesta kansainväliseen käyttöön sekä jo olemassa olevan fyysisen aineiston digitoimisesta lainattavaan muotoon. Osaamis- ja yhteistyötarpeita on, sillä avoimen tieteen piiriin kuuluvien asioiden koetaan jäävän kirjastoille. Muun muassa saavutettavuudesta toivottiin puhuttavan strategiaryhmässä.

Kokousten määrystä, tiheydestä ja toteutustavoista keskusteltiin. Etäkokouksien mahdollisuutta suositetaan helpomman osallistumisen vuoksi, joskin tasapaino etä- ja lähikokousten välillä koetaan tärkeäksi.

Tulevaisuuden visioihin liittyen pohdittiin metatiedon kehittymisestä ja sen jakelun näkymisestä kirjastoissa, mihin liittyen voisi olla hyvä keskustella myös asiantuntijoiden kanssa.

Muun muassa Itä-Suomen yliopistolla on edessä uusi neljän vuoden jakso pohdittavana, jolloin yhtymäkohtia voi tulla lisää. Tulevaisuuden tuomien jatkuvien muutoksien huomioimista toimintasuunnitelmassa painotettiin.

7. Tulevaisuuden osaaminen yliopistokirjastoissa (klo 10.06)

Matti Raatikainen kertoi yliopistokirjastojen rekrytoimiseen liittyvistä asioista. Palkkaukseen liittyvässä kyselyssä on ilmennyt tyytymättömyyttä palkkauksen tasoon, mutta nimikkeissä esiintyvä vaihtelevuus tekee vertailusta vaikeaa myös FUNin kesken. Esimerkiksi suunnittelijoiden vaatavuustaso vaihtelee huomattavasti, vaikka nimike on käytössä jokaisella kirjastolla.

Rekrytoinnin koetaan olevan nykyisin laadukkaampaa, joskin menneiden aikojen kevyempi rekrytointi näkyy tiimin sisäisissä ikäluokissa. (Aalto-yliopistolla) on kerätty dataa työntekijöiden kokemuksista oman osaamisen näkymisestä työssä, joskin järjestelmäosaamisen ja muun konkreettisen osaamisen lisäksi taitoja on vaikea mitata. Tavoitteena olisi saada yhtenäinen malli tai suositus vaatimusten asettamisen ja rekrytoimisen helpottamiseksi.

Keskustelussa kommentoitiin nimikkeissä ilmenevän variaatiota sekä yksiköiden välillä että niiden ulkopuolella, ja esimerkiksi Tampereen yliopiston kirjastolla onkin tehty yhtenäistämistoimia ongelmien ratkaisemiseksi. Selvityksen tuloksia tarkasteltiin ”nimikkeet ja vaatimustasot kirjasto” -taulukosta, josta selvisi nimikkeiden vaihteluvariaation olevan jopa kolmen tason verran. Keskustelut vaatimustasoista on käyty työntekijöiden kanssa, kahden organisaation yhdistymisessä nousi esille paljon eroja (etenkin suoritumisprosentteihin liittyen); työtehtävät ja koulutustausta menevät nopeasti sekaisin. Lisäksi suoritustasojen koetaan olevan vaikeasti määriteltävissä, eikä nykyinen palkkausjärjestelmä ole täyttänyt lupauksiaan. Yhtenäistämistä toivotaan.

Keskustelua käytiin myös koulutusorganisaatioista ja kirjastoalan osaamistarpeista. IT-osaajista koetaan yleisesti olevan puutetta, ja esiin nousi ehdotuksia osaajien ja resurssien paremmasta jakamisesta eri organisaatioiden kesken.

8. Seuraavat kokoukset ja kokousten aiheet (liite 6) (klo 10.35)

Puheenjohtaja esitteli FUNin vuosikellon 2023

Seuraavat kokoukset:

- 16.2.2023 klo 9–12 (etäkokous)
 - o sidosryhmätapahtumia suunniteltava
- 20.4.2023 klo 9–12 (etäkokous), Kansalliskirjasto
 - o mukana Kansalliskirjaston johtaja Kimmo Tuominen klo 10.00–11.00
- 8.6.2023 klo 10–15 (lähikokous)
 - o sidosryhmät vielä pohdittavina

Työvaliokunnan kokousajat keväällä:

- 24.1.2023 klo 13–15 (etäkokous)
- 28.3.2023 klo 13–15 (etäkokous)
- 23.5.2023 klo 13–15 (etäkokous)

Keskusteltiin mahdollisuudesta järjestää huhtikuun kokous lähikokouksena. Viime vuodelta jääneitä päivämääriä on korjattava tälle vuodelle.

9. Ilmoitusasiat (klo 10.41)

Etäkahvit jatkuvat joka kuukauden ensimmäisenä keskiviikkona klo 15.15–16.00. Tammikuun ensimmäinen etäkahvitilaisuus poikkeuksellisesti 11. tammikuuta lomien vuoksi, jonka jälkeen jatketaan edellä mainitulla mallilla.

Yhteistyösihteeri Anu Keinänen jää vanhempainvapaalle 9.12. eteenpäin, paluu elokuun puolessa välissä. Tällä välin sijaisena toimii Niko Niskanen.

UNIFIn kanssa on sovittu tapaaminen 19.12. klo 12.13–13.30. Aiheina muun muassa UNIFIn vaikutustyö tulevaan hallitusohjelmaan sekä FUNin mahdollisuudet osallistua UNIFIn toimintaan, mahdollisesti läsnäolo jossain kokouksessa.

Anne Lehto osallistui Varastokirjaston johdon kokoukseen, jossa käsiteltiin Airut-osahankkeen pilottia kaukolaina-artikkeleiden lähettämistä suoraan asiakkaille ja Kopiosto-hankkeen edistymisen epäselvyyksiä. Ei mitään suoraan FUNia koskevaa.

10. Muut asiat (klo 10.47)

Puheenjohtaja kertoi yliopistokirjastojen vuoden 2021 tilastojen keräystilanteen.

- Ari Muhonen on merkannut erikoisia lukuja keltaisella, pyydetään tarkistamaan.
- Luvuista välittyy tilastoinnin kehitystarve
 - o lukuja eri aineistotyypeistä puuttuu (muun tyyppiset kirjat/mikrofilmit)
 - o asiasta aiotaan keskustella tieteellisten kirjastojen tilastoinnin asiantuntijaryhmässä
 - o koontia ja harmonisointia tekevää vastaavaa ei enää kirjastoissa ole, joten vastuu jakautuu

Esiin nousi kysymys mahdollisen lisäavun viennistä Ukrainaan, mutta mitään uutta ei ole tällä hetkellä päätetty.

Riitta Lähdemäki siirtyy avoimen tieteen ohjausryhmään ja toivoisi korvaajan arkkitehtuuriryhmään. Pekka Olsbota ehdotetaan tilalle, ja Pekka ilmaisi kiinnostuksensa.

Tauko (klo 10.54)

Ulla Nygrén poistui toiseen kokoukseen (klo 11.00)

11. Sidosryhmätapaaminen, vierailijana Hanna Lahdenperä (AVOTT) (Diat eduunissa) (klo 11.00)

Hanna Lahdenperä liittyi kokoukseen (klo 11.00)

Hanna Lahdenperän kertoi aloituspuheenvuorossaan (klo 11.01) toiminnastaan asiantuntijana avoimen tieteen koordinaation sihteeristössä julkaisemisen asiantuntijaryhmän sihteerinä. Hän on aikaisemmin ollut myös tutkijaryhmässä.

AVOTTin ajankohtaisiin asioihin lukeutuvat loppuraportti kotimaisia tieteellisiä kausijulkaisuja koskevista rahoitusmalliehdotuksista, *Kotimaisten lehtien tulevaisuus?* -juttusarja sekä kokooma- ja yksittäisteosten avoimen saatavuuden osalinjaus.

Avoimen tieteen seuranta ja arkkitehtuurityötä on jatkettu, ja tulokset näkyvät tiedejatutkimus.fi -portaalissa, data julkistetaan Fairdata -palvelussa. Tulossa myös avoimen julkaisemisen tutkimuswebinaari.

Tuloksista:

- yhteenlaskettu avoimuuden taso yliopistoille on hyvällä mallilla (4)
- parhaat yliopistot tasoilla 5
- yleisimmät palvelut tutkimusorganisaatioissa
 - o palvelut tasapuolisesti tarjolla
- harvinaisemmat palvelut
 - o oppiminen kehittyvänä alueena
 - o peruspisteitä ja lisäpisteitä arvioinnissa (palvelujen katsotaan olevan vielä kehittymässä)
 - o Avointen oppimateriaalien löydettävyyys: kuvailutietojen automaattinen päivittyminen
 - o Avointen oppimateriaalien kirjastoon/arkistoon, ei ole vielä palveluna missään
- AVOTT-arkkitehtuurityö

- työpaja
 - avoimen tieteen ja tutkimuksen tavoitearkkitehtuurin nykytila
 - palveluprosessien luominen työpajoissa
 - lisätietoja, ilmoittautuminen: avointiede.fi

Esitys koettiin mielenkiintoiseksi ajankohtaiskatsaukseksi. Kommenteissa nousi esiin indikaattoreiden paikoittainen vaikea hahmotettavuus, mutta pääpiirteittäin seuranta ja siihen liittyvät harjoitukset koettiin hyödyllisiksi. Puutteiden ja tulevaisuuden palvelutarpeiden arvioiminen on antanut lisäkannustinta asioiden kunnostamiseen ja jatkokehitykseen. Tuloksia toivotaan hyödynnettävän myös jatkossa.

Avoimen tieteen juttusarja herätti keskustelua avoimen tieteen ongelmista ja erityisesti rahoituksen vaikeudesta. Kuluneena vuotena on puhuttu erityisesti ulkomaisten lehtien ja kotimaisten lehtien rahoittamisen epätasa-arvosta. Näkökulmia ja ratkaisuja tarvitaan, sillä yliopistojen vastuu rahoituksesta on liian korkea.

Keskustelu jatkui lisenssejä ja erityisesti Timantti-OA:ta koskevilla puheenvuoroilla, sekä huomiolla kotimaisen kirjallisuuden rahoittamisen suhteellisesta halpuudesta kansainvälisiin kustantajiin verrattuna. Verkostoitumisen koetaan helpottavan tulevien vuosien budjettien arvioimista. Kansainvälisyyteen liittyen pohdittiin myös OKM:n linjauksien ristiriitaisuutta kotimaisen julkaisemisen logiikan kanssa sekä kotimaisten kustantajien alhaisempia jufo-luokituksia.

Esiin nousi myös tekijänoikeuslain uudistamistyö: yliopistot ajavat 'rights retention' -politiikkaa, sillä transformatiiviset sopimukset eivät ole laitosten kannalta kestäviä, vaan kustantajilla on liikaa päätösvaltaa. Lahdenperä kertoi, että asiasta on toivottu keskustelua. RRS:ään liittyvä seminaari voisi avata tilannetta.

Timantti OA:n yliopistoille tuomasta vastuusta voitaisiin keskustella UNIFIn kanssa 19.2. käytävässä tapaamisessa.

Digivisio 2030:

FUN nosti digivisiohankepäälliköiden tapaamisessa esille näkemyksen, että jos ollaan luomassa yhteistä alustaa opetuksen saataville tuomiseksi, niin huolena on oppimateriaalien saatavuus ympäri Suomea. Tällä hetkellä kirjoja ei riitä edes omille opiskelijoille, joten miten niitä saisi vielä muiden yliopistojen opiskelijoille? Identiteetin hallintakin voi muuttua vaikeaksi. Avoimesti saatavat materiaalit olisivat ratkaisu, mutta sitten törmätään opettajien oikeuteen valita omat materiaalinsa. Toteutusta ei ilmeisesti ole vielä otettu aktiiviseen mietintään Digivisiossa, joten on pohdittava millä foorumeilla asiasta keskusteltaisiin.

Hanna Lahdenperän mukaan keskeiset tahot ovat jo FUNin muistiossa mainittuna, tosin amkin puoleen voisi vielä olla yhteydessä. Kyseessä on valtava kulttuurimuutos, joka luonnollisesti vie aikaa. Keskustelua käydään oppimateriaalien saattamisesta avoimeen käyttöön sekä tämän huomioimisesta budjeteissa (linkki aikaisempaan rahakeskusteluun).

Minna Abrahamsson-Sipponen poistui toiseen kokoukseen (klo 11.58)

Tommi Harju siirtyi seuraavaan kokoukseen (klo 11.59)

12. Kokouksen päättäminen (klo 12.00)

Vanhempainvapaalle jäävä yhteistyösihteeri Anu Keinänen sai kiitokset suuresta työstä ja avusta FUNin toiminnassa.

Puheenjohtaja Ari Muhonen päätti kokouksen kello 12.01.

Liitteet

Liite 1 Toimintakertomuksen 2022 luonnos

Liite 2 Viestintäsuunnitelman luonnos 2023–2024

Liite 3 Viestintästrategia 2023–2024

Liite 4 Toimintasuunnitelma 2021–2022

Liite 5 Sivistan taulukko vaativuustasoista ja nimikkeistä

Liite 6 Vuosikello 2023 luonnos

Liite 7 FUNin digivisiotyöryhmän muistio

Ari Muhonen
puheenjohtaja

Niko Niskanen
sihteeri

Matti Raatikainen
pöytäkirjantarkastaja

Miia Willman
pöytäkirjantarkastaja